

De jaarlijkse vermogensbelasting: wordt antiek opnieuw mode?

Koen Geens

Inleiding

De term *jaarlijkse vermogensbelasting* is slechts een aspect van het ruimere begrip vermogensbelasting. Nochtans reduceert men de begripsinhoud van vermogensbelasting meestal tot die van jaarlijks geheven vermogensbelasting. In die zin bestaat er in België geen vermogensbelasting. Wel is er bijwijlen sprake van haar invoering: zo was er bij de parlementsverkiezingen van 17 april 1977 in het verkiezingsprogramma van de B.S.P. een fiscaal luik opgenomen dat een belastingheffing van ongeveer 0,5% op de grote vermogens voorzag. Ook vanuit de doctrine wordt de invoering van een jaarlijkse vermogensbelasting, o.a. door fraudespecialist prof. Frank(1), geregeld bepleit.

Een *vermogensbelasting in de ruime zin* van het woord is een belasting die hetzij het gehele vermogen, hetzij een gedeelte ervan tot belastbare grondslag neemt en die hetzij jaarlijks, hetzij occasioneel geheven wordt(2). Successierechten, registratierechten en meerwaardenbelasting zijn in België bekende vormen van een vermogensbelasting in de ruime zin.

Vermogensbelasting in de enge zin van het woord — voortaan vermogensbelasting of V.B. — is een jaarlijks geheven belasting op het vermogen zoals dat door de positieve wetgever omschreven wordt.

Inzake vermogensbelasting schijnt zich, meer dan bij andere belastingen, de vraag naar haar rechtvaardiging te stellen. Zeker in een land als het onze, waar nog slechts over de invoering van V.B. wordt gedacht, verdringt de waarom-vraag volkomen de wie-vraag naar de belastingplicht en de wat-vraag naar de belastbare grondslag.

Het feit nochtans dat de Duitse en Nederlandse rechtsleer die in eigen land de V.B. kennen, zeer veel aandacht besteden aan de rechtvaardiging ervan, is intrigerend en stelt degene die de vermogensbelasting bestudeert onwillekeurig op zijn hoede.

(1) FRANK, M., en WALRAVENS, J., L'introduction d'un impôt annuel sur le patrimoine des particuliers, *Cahiers Economiques de Bruxelles*, 1978, p. 407 e.v. FRANK, M., *La fraude fiscale en Belgique*, Brussel, 1977.

(2) BLANCHER, R., *Rapport français*, uit Congres van Zürich (1960) van het Internationaal Instituut voor Openbare Financiën met als thema «Impôts sur la fortune y inclus droits de succession», 1962, p. 71-77.

De Nederlandse rechtsgeleerde Geppaart beweert in zijn overigens uitstekend handboek over vermogensbelasting (3) dat «rechtvaardiging en techniek uit elkaar moeten worden gehouden» (4). Dit lijkt ons onjuist: in een rechtsstaat zou de rechtvaardiging aan de techniek moeten voorafgaan zodat deze laatste zo getrouw mogelijk beantwoordt aan de rechtvaardiging. Met andere woorden, al heeft het woordje rechtvaardiging een a posteriori-klank, de techniek is er voor de rechtvaardiging en niet omgekeerd: met belastingen die als enig stevig fundament het boeken van grotere fiscale ontvangsten hebben, is de rechtsstaat weinig gebaat!

Rechtstheoretische beschouwingen verliezen al vlug elke houvast als zij zich niet kunnen spiegelen aan een bestaand model. Vandaar dat wij voortdurend zullen refereren naar de Duitse (5) en de Nederlandse (6) vermogensbelastingwetgeving. Het lijkt ons nochtans handig vooraf in een eerste hoofdstuk enkele kenmerken te geven van de in Westeuropese democratieën vigerende wetgevingen over vermogensbelasting: deze kenmerken handelen enerzijds over de tarifiering, anderzijds houden zij verband met de belastbare grondslag.

In een tweede hoofdstuk beogen wij een kritische benadering van de rechtvaardigingsproblematiek.

Rechtstechnische vragen (belastingplicht; belastbare grondslag; tarief) zullen slechts ter sprake komen in zoverre zij verband houden met, of beter, in zoverre zij voortvloeien uit de onderscheidene rechtvaardigingstheorieën. In de actuele Belgische fiscale situatie zijn dit minder prangende vragen. Prealabel is de vraag of en waarom een V.B. ingevoerd dient te worden.

HOOFDSTUK I: DE VERMOGENSBELASTING IN EEN WESTEUROPESE DEMOCRATIE.

Zo er in een Westeuropese democratie een V.B. bestaat, dan springt de *lage opbrengst* daarvan onmiddellijk in het oog (7). Deze *lage opbrengst* is

(3) GEPPAART, Ch., *Vermogensbelasting*, Deventer, 1972.

(4) GEPPAART, Ch., *o.c.*, p. 23.

(5) De Duitse wetgeving over vermogensbelasting is verspreid over twee wetten:

1. een kaderwet: Vermögenssteuergesetz (VStRG) van 17 april 1974 (*BGBI*, I, p. 949)

2. een wet m.b.t. waardering («Bewertung») van de belastbare grondslag die ook voor andere belastingen (bv. successierechten) dienstig is: Bewertungsgesetz (BewG) van 26 september 1974 (*BGBI*, I, p. 2469).

(6) De Nederlandse Wet op de vermogensbelasting (VBW) dateert van 16 december 1964 (Stb. 520) en zij werd uitgegeven in de reeks '*Nederlandse Staatswetten*', nr. 53, 1977 door Mr. H.S. Jansma.

(7) In % van alle fiscale staatsinkomsten: West-Duitsland (0,45%), Denemarken (0,5%), Finland (0,67%), Luxemburg (0,34%), Noorwegen (2,3%), Nederland (0,51%), Zweden (0,5%).

(OESO-gegevens bij FRANK, M., en WALRAVENS, J., *L'introduction...*, *Cah. Ec. de Brux.*, 1978, p. 409).

het gevolg van een laag V.B.-tarief, grote vrijstellingen en (soms) van een 'cumulatiebeperking'.

Behoudens in de Scandinavische landen, reikt het V.B.-tarief in de OESO-landen waar een V.B. bestaat, nooit hoger dan 1%(8); het is trouwens enkel in de Scandinavische landen dat een progressief(9) V.B.-tarief bestaat, bijvoorbeeld in Zweden van 1 tot 2,5%.

Hoewel meer dan waarschijnlijk de meeste mensen in de OESO-landen met vermogensbelasting enig vermogen bezitten, is slechts een klein percentage van hen vermogensbelastingplichtig (10). Dit is te wijten aan de *vrijstellingen* van min of meer kleine vermogens.

Zo zijn in Duitsland de ongehuwden vrijgesteld tot een bedrag van 70.000 DM, de gehuwden tot 140.000 DM (§6, (1) VStRG), terwijl in Nederland vermogens tot 43.000 (ongehuwden jonger dan 35 jaar) en 59.000 (ongehuwden ouder dan 35 jaar ; gehuwden) gulden vrijgesteld zijn (art. 14, 3e lid J.o. art. 15, 1e lid VBW).

Verder worden de gezinsgrootte, de leeftijd van de belastingplichtige en zijn arbeidsongeschiktheid als redenen van vrijstelling aangezien: in Duitsland geniet men 70.000 DM vrijstelling per samen met de ouders belast kind (§6, (2) VStRG) terwijl in Nederland de 'kinderaftrek' 15.000 gulden bedraagt (art. 14, 4e lid, a. VBW); in Duitsland geniet de '60-plusser' een supplementaire vrijstelling van 10.000 DM (§6, (3) VStRG), terwijl in Nederland de '65-plusser' een supplement van 38.000 gulden geniet (art. 4, 4e lid, c. VBW); de arbeidsongeschikte in Duitsland mag 10.000 DM aftrekken zo deze arbeidsongeschiktheid minstens 3 jaar duurt en zelfs 50.000 DM eens hij 65 jaar geworden is (§6, (3) en (4) VStRG) terwijl de meer dan 45 % arbeidsongeschikte in Nederland een supplementaire vrijstelling geniet van 38.000 gulden (art. 14, 4e lid, b. VBW).

In sommige OESO-landen, namelijk in de Scandinavische landen, in Ierland en Nederland(11) heeft de wetgever een *cumulatiebeperking* opgelegd van inkomstenbelasting en vermogensbelasting met als bovengrens een bepaald inkomstenpercentage: de som van I.B.-schuld en V.B.-schuld mag een bepaald percentage van het belastbaar inkomen niet overschrijden.

Zo lezen we in art. 14,6° van de wet inzake vermogensbelasting in Nederland :

«Op verzoek van de binnenlandse belastingplichtige wordt, nadat de aanslag in de vermogensbelasting alsmede de aanslag in de inkomstenbelasting over het voorafgaande kalen-

(8) BRD (0,7%), Oostenrijk (0,75%), Luxemburg (0,5%), Nederland (0,8%), Ierland (1%) (OESO-gegevens bij FRANK, M., en ..., L'introduction..., *Cah. Ec. de Brux.*, 1978, p. 409).

(9) Denemarken (0,9 à 1 %); Noorwegen (0,4 à 1,6 %); Thailand (0,7 à 2 %). (ibidem).

(10) In % van de totale bevolking (voor Noorwegen in % van alle belastingplichtige): BRD (6,0%); Oostenrijk (1,8%); Denemarken (1,4%); Finland (6,6%); Luxemburg (5,9%); Noorwegen (60%); Nederland (2,2%); Zweden (4,6%); Zwitserland (60%).

(Ibidem).

(11) In % van het totale belastbare inkomen: Denemarken (70%); Finland (80%); Noorwegen (80 - 90%); Zweden (80 à 85%); Nederland (80%); Ierland (80%). (ibidem).

derjaar onherroepelijk zijn komen vast te staan, bij beschikking van de inspecteur de belasting teruggeven voor zover deze te zamen met de inkomstenbelasting over dat kalenderjaar *meer zou bedragen dan 80 percent* van het belastbare inkomen van dat kalenderjaar...»

Dit artikel werd in 1951 ingevoerd in Nederland samen met het progressief V.B.-tarief dat slechts 4 jaar zou gelden : het toenmalige art. 10, laatste lid sprak van een cumulatieve beperking tot 90% (12).

Alles wijst erop dat de Westeuropese wetgevers ten alle prijze willen voorkomen dat de vermogensbelasting het vermogen zelf zou aantasten. Men schijnt bewust een techniek na te streven die hoe dan ook de identiteit van belastbare grondslag en betalingsbron wil vermijden.

Uiteraard stelt zich het probleem van de rechtvaardiging voor deze techniek. Daarover hebben wij in Hoofdstuk II.

HOOFDSTUK II: DE RECHTVAARDIGING VAN EEN JAARLIJKSE VERMOGENSBELASTING.

1. Inleiding

De rechtvaardigingsproblematiek is complex of, met andere woorden, enkel de vraag stellen naar het waarom van een vermogensbelasting is te eenvoudig. Het budgettaire gewicht van V.B. in onze westerse landen is immers zo verwaarloosbaar (cfr. supra, blz. 388) dat we de voormelde vraag als volgt moeten herformuleren: waarom toch een V.B. als zij aan het fiscaal doeleinde bij uitstek, nl. het spijzen van de schatkist, nauwelijks beantwoordt. Het gaat hier om een tweeledige vraag: ten eerste, waarom een dermate *lage* V.B.; ten tweede, waarom *desondanks* een V.B.?

Het antwoord op de eerste vraag zal de techniek van de lage tarifiering, zoals omschreven op blz. 389, moeten verantwoorden. Het antwoord op de tweede vraag zal de V.B. 'an sich' moeten rechtvaardigen zonder evenwel de gegevenheid van de lage tarifiering uit het oog te verliezen: het lage tarief maakt immers onmiskenbaar deel uit van de techniek van onze westerse V.B. zodat verwaarlozing daarvan, net als van andere technische aspecten, zou kunnen leiden tot de eerder reeds gelaakte divergentie tussen rechtvaardiging en techniek.

2. Waarom een dermate lage V.B.?

Een eerste en meest voor de hand liggende reden is dat alle als voorbeeld aangehaalde landen een I.B. kennen die reeds in belangrijke mate beroep doet op de draagkracht van de belastingplichtigen. Niet dat de inkom-

(12) DE LANGEN, W.J., *De grondbeginselen van het Nederlandse belastingrecht*, deel I, Alphen aan de Rijn, 1954, p. 126-127.

stenbelasting historisch eerder haar intrede deed dan de vermogensbelasting, wel integendeel. Wat was immers de oude belasting op tekenen en indiciën anders dan een fiscale heffing die het vermogen tot belastbare grondslag nam? Met de invoering van de revolutionaire techniek van de I.B. verdween echter in ons land ook de belasting op tekenen en indiciën. In Duitsland (13) en Nederland (14) had de invoering van de I.B. niet de afschaffing, wel de aanpassing van de V.B. tot gevolg en dit in 1891 voor Duitsland en in twee fazen tussen 1892 en 1914 (15) voor Nederland. Deze eerste reden biedt echter een onvoldoende verklaring voor de angstvalligheid waarmee de onderscheidene wetgevers pogen de aantasting van het vermogen door V.B. te vermijden. De overleden Nederlandse fiscalist W.J. De Langen (16) haalt hiervoor drie dwingende gronden aan. De eerste bestaat erin dat het tot vermogen geworden inkomen reeds eerder en ten volle door de I.B. getroffen werd. Met andere woorden, een hoge V.B. zou het sparen in eerste instantie en het investeren of beleggen van gespaarde gelden in tweede instantie penalizeren: deze ontmoediging van kapitaalaccumulatie zou ongetwijfeld nadelige gevolgen ressorteren voor de economische groei die immers functie is van de kwalitatieve en kwantitatieve aangroei van het kapitaal (17). Sommige auteurs zijn echter van oordeel dat andere oplossingen voorhanden zijn om aan het spaarwezen tegemoet te komen, zelfs bij heffing van een hoog V.B.-tarief: zo stelt P. Uri (18) voor de I.B. te vervangen door een bestedingsbelasting zodat het niet bestede inkomen enkel door de, zij het hoge, V.B. zou aangevreten worden; J. Rivoire (19) opteert voor een indexatie van de spaargelden ter compensatie van een relatief hoge V.B.; Geppaart (20) pleit voor het onderwerpen aan een zeer laag V.B.-tarief van vermogensbestanddelen afkomstig uit reeds ten volle belast inkomen (21). De Langens tweede dwingende grond gaat uit van «het gezaghebbende

(13) GROSCLAUDE, J., *L'impôt sur la fortune*, Parijs, 1976, p. 22.

(14) GEPPAART, CH., *o.c.*, p. 7.

(15) In Nederland kende men in 1892 nog niet de echte I.B. — wel een bedrijfsbelasting — zodat de zgn. 'vermogensbelasting' als belastbare grondslag het vermogensinkomen nam; materieel ging het dus om een partiële I.B. In 1914 werd een I.B. ingevoerd: dan werd de waarde van het vermogen als grondslag voor de berekening van de V.B. genomen (GEP-PAART, Ch., *o.c.*)

(16) DE LANGEN, W.J., *o.c.*, p. 125-126.

(17) PESTIEAU, P., L'insertion des patrimoines dans la théorie économique, *Bulletin de Documentation*, nov.-dec. 1978, p. 9-10.

(18) URI, P., La révolution par l'impôt, *Le Monde*, 3 maart 1970, p. 19.

(19) RIVOIRE, J., Quel impôt sur les fortunes?, *Le Monde*, 9 mei 1978, p. 19.

(20) GEPPAART, Ch., *o.c.*, p. 20.

(21) Zo zou gespaard inkomen dat zich bij het vermogen komt voegen en ten volle door de I.B. getroffen werd in het kalenderjaar waarin het gespaard werd, aan een bijzonder V.B.-tarief belast worden in het kalenderjaar dat daarop volgt — referentiepunt is immers 1 januari te 0.00 u. voor de vermogensbelasting (art. 3 VBW). Omdat deze oplossing een gedifferentieerd tarief vereist en een onderscheid tussen de gespaarde inkomsten afhankelijk van het jaar waarin zij zich bij het vermogen voegen, acht Geppaart zelf dit een in praktijk moeilijk realiseerbare oplossing.

oordeel dat aan de kinderen en de echtgeno(o)t(e) van de vermogensbezitter een aanspraak op diens vermogen toekent» (22). Elders noemt De Lange deze 'nalaatbaarheid' van het vermogen onder vorm van een nalatenschap waardeverhogend voor het vermogen (23). De meerwaarde die aldus aan het vermogen kan toegerekend worden, zou echter verloren gaan door een hoge V.B.

Ook op deze wijze trouwens zou een hoge V.B. het sparen tegenwerken; meer zelfs, zij zou aanzetten tot ongebreidelde consumptie wat slechts tot gevolg zou hebben dat de allicht nagestreefde mindering van de vermogensongelijkheid zou verworden tot een exorbitante bestedingsongelijkheid (24). En, zelfs al opteert de economische agent niet voor overconsumptie, dan nog bestaat de kans dat een hoge V.B. slechts het accent van de éne (vermogens-)ongelijkheid naar een andere verlegt: immers, de zinloosheid om te investeren in fysisch kapitaal, brengt de bijdehande consument allicht op de gedachte zijn overschot van inkomsten op consumptie meer dan ooit te investeren in menselijk kapitaal (opvoeding, vorming...) wat dan weer voor een beklemtoning van de intellectuele ongelijkheid zou zorgen (25).

Een derde dwingende grond baseert zich op, wat De Langen noemt, «een maatschappelijk welvaartstreven dat wil dat eenmaal gevormd vermogen zoveel mogelijk in stand wordt gehouden» (26). Hier raken wij ons inziens de kern van het probleem: meer nog dan de westerse economische wetten, wordt de westerse mentaliteit gefnuikt door een belasting die het vermogen zelf aanvreet. Kenschetsend is dat zelfs een hevig voorstander van de V.B. als prof. Frank van oordeel is dat «de pareils taux pratiqués (nl. die tot aantasting van het vermogen zelf leiden) bon an mal an paraissent incompatibles avec le bon fonctionnement d'une économie néo-capitaliste, même socialement avancée» (27).

Uit hetgeen voorafging bleek meteen dat iets niet kan gerechtvaardigd worden bij gratie van het recht alleen: meer zelfs, het recht zal als techniek rekening moeten houden met economische en maatschappelijke argumenten. Zo is de techniek van de lage V.B.-tarifiering het gevolg van de vrees voor negatieve *economische* effecten zoals massale ontsparing (cfr. supra en overconsumptie cfr. blz. 391 enerzijds en van een *maatschappelijk* welvaartstreven cfr. blz. 392 anderzijds).

(22) Cfr. (16).

(23) DE LANGEN, W.J., *o.c.*, p. 123.

(24) PESTIEAU, P., Distribution et taxation optimales de la richesse, *Cah. Ec. de Brux.*, 1978, p. 399-400.

(25) idem, p. 400 e.v.

(26) cfr. (16)

(27) FRANK M. en WALRAVENS J., L'introduction..., *Cah. Ec. de Brux.*, 1978, p. 420.

3. Waarom desondanks een V.B.?

Meerdere rechtvaardigingstheorieën hebben sinds het einde van de 19e eeuw gepoogd een fundament te verschaffen aan de V.B. Na de omschrijving van een theorie zullen wij telkens trachten deze theorie kritisch te beoordelen op zijn intrinsieke waarde. Vervolgens zullen wij logische gevolgtrekkingen maken uit deze theorie met betrekking tot de te volgen techniek, waarna wij deze 'logische techniek' zullen toetsen aan de doorgaans in Westeuropese landen gevolgde techniek waarvan één der belangrijkste aspecten is, de eerder besproken lage tarifiering.

Zoals wij reeds vermeldde is ons standpunt terzake dat de rechtvaardiging slechts zinvol is als de techniek daaraan zo getrouw mogelijk beantwoordt.

Zoals reeds kon afgeleid worden uit het voorgaande komt de vraag zelden ter sprake of vermogensbelasting niet boven inkomstenbelasting moet verkozen worden. De rechtvaardiging van V.B. wordt steeds betracht vanuit de premisse van een bestaande I.B. De actuele Belgische situatie brengt ook ons ertoe deze interessante vraag slechts af en toe zijdelings te benaderen: de eventuele invoering van een V.B. zal de I.B. allerminst opheffen; bijgevolg is een rechtvaardiging voor V.B. slechts zinvol als zij kadert in het vigerend fiscaal stelsel.

De Fundustheorie

a) Omschrijving

De Fundustheorie rechtvaardigt vermogensbelasting omdat het inkomen uit de bron vermogen 'gefundeerd' is zodat een zwaardere belasting van dat vermogensinkomen via een V.B. zich opdringt.

Onder de verschillende definities die Tiepelman (28) citeert van 'gefundeerd inkomen' lijkt die van Wagner ons de meest treffende omdat zij de twee hoofdeigenschappen van 'fundiertes Einkommen' weergeeft: «Fundiertes Einkommen ist jedes auf eine übertragbare, vererbliche, sichere Vermögensquelle zurückführbares Einkommen aus Grundbesitz, Hausbesitz, Kapital, das *unabhängig von alle menschliche Erwerbsfähigkeit bedingenden Zufällen*, wie namentlich Krankheit, Alter, Tod, *dauernd fließt*» (29).

De eerste eigenschap is dat 'gefundeerd' inkomen verworven wordt zonder menselijke bedrijvigheid («unabhängig von Erwerbsfähigkeit»), en dit in tegenstelling tot bijvoorbeeld arbeidsinkomen.

(28) TIEPELMAN, K., *Die problematik der Vermögenssteuer*, Berlin, 1963.

(29) WAGNER, C., *Die Höherbelastung fundierter Bezüge*, Berlin 909 (geciteerd bij TIEPELMAN, K., o.c., p. 34 in noot (70)).

In vrij pathetische bewoordingen(30) hekelte Neumann het belasten aan gelijke tarieven van vermogensinkomsten en arbeidsinkomsten als barbaars. Het theoretisch fundament dat hij aan deze stelling geeft is de offergelijkheidstheorie(31), of om het met de woorden van Hansen te zeggen «there is the widespread idea that income from property is earned with less effort than income from work» (23); dus is het redelijk dat men het zuur verdiende arbeidsinkomen («earned income») minder afroemt dan het in zalig nietsdoen verworven (Neumann: «allein das Verdienst der Couponschere») vermogensinkomen («founded income»).

Men kan het onderscheid tussen beide inkomenscategoriën ook benaderen vanuit dit aspect 'zalig nietsdoen': vermogensinkomsten geven de bezitter meer vrije tijd, meer vrijheid in het algemeen(33); de kapitaalbezitter heeft trouwens een (inkomens-)reserve omdat hij, bij opvulling van zijn vrije tijd met arbeid, een additioneel inkomen kan verwerven(34); ook het vrij elastisch karakter van het kapitaalstaanbod, in tegenstelling tot het weinig elastische van het arbeidsaanbod, is een blijk van de grotere vrijheidssfeer waarin de vermogensbezitter verkeert(35).

Het tweede kenmerk van 'gefundeerd' inkomen is zijn stabiliteit en duurzaamheid (Wagner: «dauernd fliesst») ongeacht voorvallen als ziekte, ouderdom of dood (Wagner: «unabhängig von Zufällen wie Krankheit, Alter, Tod»).

Tot slot weze gezegd dat deze theorie de leerstellige basis was voor het invoeren van een vermogensbelasting in het Pruisische Duitsland in 1891(36). De Fundustheorie moet gesitueerd worden in zijn historische context: in hetzelfde jaar werd in Pruisen immers een progressieve en globaliseerde inkomstenbelasting ingevoerd.

De globalisering van de inkomsten ongeacht hun bron tot één belastbare grondslag was revolutionair. Te revolutionair allicht want terzelfdertijd keerde de wetgever op zijn stappen terug: de inkomstenbronnen werden toch onderscheiden, zij het niet door het differentiëren van de tarieven in de I.B.

(30) «Es wäre ein Rückfall in eine nach wissenschaftlichen Auffassung weingstens längst überwundene Barbarei, wenn man allein nach der Grösse des Einkommens umgelegte Abgaben, also allein Einkommenssteuern im üblichen Sinne erheben und auf diesem Wege z.B. mit gleichem Prozentsatz belasten wollte, was mit Arbeit, Mühen, Gefahren und Not verdient ist und was z.B. Schlafenden und Nichtsteuern aus ererbten allein durch das Verdienst der Couponschere zufällt».

(NEUMANN, Fr. J., *Vermögenssteuer und Wertzuwachssteuer als Ergänzung der Einkommenssteuer*, Tübingen, 1910, p. 38 geciteerd in TIEPELMAN, K., *o.c.*, p. 34.

(31) *Ibidem*.

(32) HANSEN, B., *Aspects of property taxation-A general report*, uit Congres van Zürich (1960) van het Int. inst. op. Fin. : Impôts sur la fortune y inclus droits de succession, 1962, p. 4.

(33) *Ibidem*.

(34) GROSLADE, J., *o.c.*, p. 33-34.

(35) *Ibidem*.

(36) *Idem*, p. 22.

b) *Kritiek*

De Fundustheorie berust op een tautologie. Immers, uit de definitie die Wagner en andere auteurs (37) van 'gefundeerd' inkomen geven blijkt dat enkel vermogensinkomen gefundeerd kan zijn: gefundeerd inkomen is per se «auf Vermögensquelle zurückführbares Einkommen» (cfr. de definitie van Wagner. Dit dunkt ons een ernstige fout tegen de logica te zijn: vermogensinkomen zwaarder belasten via een V.B. omdat het gefundeerd is terwijl enkel vermogensinkomen gefundeerd kan zijn, sluit a priori elke vergelijking met andere inkomenscategorieën uit wat hun eventueel gefundeerd karakter betreft.

De eerste eigenschap van gefundeerd inkomen (cfr. Supra) gaf aanleiding tot een beoordeling van het onderscheid tussen arbeidsinkomen en vermogensinkomen ten aanzien van de verdiensten van de verwerfer ervan. Al blijft deze beoordeling een subjectief gebeuren en al is een eventuele beleidskeuze uiteraard politiek (38), toch kan het bestaan van het onderscheid niet ontkend worden. Het te scherp stellen van dit onderscheid zou evenwel tot vertekening van de werkelijkheid leiden: immers, degenen die de produktiefactoren arbeid en kapitaal combineren om zich een inkomen te verwerven, zijn niet weinig talrijk. De vraag is of bijvoorbeeld de ondernemer die én zijn arbeid én zijn kapitaal in de weegschaal werpt niet eerder een risico aanvaardt dan wel zich van een gefundeerd inkomen voorziet zoals de 'rentenier' (39); trouwens, «de particuliere huisjesmelker» is bijna uitgestorven (40).

Kritischer mogen wij staan met de rechtsleer tegenover het argument als zou het vermogensinkomen stabiel en duurzamer zijn dan het arbeidsinkomen. Dit argument is zeer tijdsgebonden en snijdt anno 1978 nog slechts weinig hout (41): devaluatie en inflatie hebben de 'duurzame' vermogens in de 20e eeuw achtervolgd (42); anderzijds heeft de sociale zekerheid na de tweede wereldoorlog het arbeidsinkomen een groeiende

(37) bv. de definitie van EICHHORN (W., *Die Höherbelastung fundierter Bezüge durch direkte Staatssteuern*, Jena, 1910, p. 27 geciteerd bij TIEPELMAN, K., *o.c.*, p. 34 in noot (70): «Unter fundierten Einkommen verstehen wir dasjenige Einkommen, das ans frei verfügbarem Vermögenbesitz hervorgeht und ohne Tätigkeit des Beziehers entsteht».

(38) TIEPELMAN, K., *o.c.*, p. 37.

(39) TIEPELMAN, K., *o.c.*, p. 35.

GROSCLAUDE, J., *o.c.*, p. 35.

(40) HARTOG, F., Economische aspecten van een vermogenswinstbelasting, *Weekblad Fiscaal recht*, 1974, nr. 5206, p. 8.

(41) ALBERS, W., *Vermögensbesteuerung*, Congres van Zürich (1960)..., p. 24) is een andere mening toegedaan: «Wenn auch in abgeschwägten Umfang lassen sich deshalb nach wie vor Argumente für eine stärkere Besteuerung fundierter Einkünfte anführen»; naar zijn mening is het vervangingsinkomen door de sociale zekerheid verschaft althans nog in sommige gevallen in wanverhouding tot de te lenigen nood, bv. bij «Frühinvalidität».

(42) TIEPELMAN, K., (*o.c.*, p. 36) geeft volgend voorbeeld: waar in 1913 nog 1.130.000 Duitsers zich bevonden in de vermogenscategorie van 10.000-50.000 DM (reële cijfers), waren dat er in 1957 nog slechts 360.000; hun gezamenlijk vermogen daalde van 60, 1 miljard DM tot 10,4 miljard DM.

stabiliteit gegeven door min of meer adequate bescherming te verlenen tegen ziekte, ouderdom of dood in de vorm van gewaarborgde ziekteverzekering, ouderdoms- en overlevingspensioenen(43).

De duurzaamheid en stabiliteit van het vermogen is trouwens nagenoeg geheel afhankelijk van de aard van het vermogen; ter beurs genoteerde aandelen zijn doorgaans minder waardevast dan onroerende goederen(44), al kunnen de aandelen tijdelijk meer inkomsten opleveren. Men kan zich tenslotte afvragen wat stabiel(er) kan geacht worden dan het geïndexeerd looninkomen van een pensioengerechtigd hoog ambtenaar. Blijft nochtans de fundamentele vraag waarom men juist een belasting op het vermogen wil rechtvaardigen vanuit het karakter — namelijk 'gefundeerd', wat dat dan ook mag betekenen — van het inkomen dat eruit voortvloeit of, omgekeerd, waarom men juist via een V.B. het 'gefundeerd' karakter van het vermogensinkomen meent te moeten compenseren. Immers, als een belasting niet vanuit zichzelf kan gerechtvaardigd worden, is zij nutteloos in de mate aan haar doelstellingen niet door andere bestaande belastingen kan voldaan worden (45): een gedifferentieerde inkomstenbelasting, d.i. niet geglobaliseerd, zou gemakkelijker het inkomen uit vermogen zwaarder kunnen belasten dan het arbeidsinkomen. Aan de Fundustheorie kan bijaldien moeilijk algemene geldingskracht worden toegekend: slechts in de complexe Pruisische situatie van het einde van de 19e eeuw (cfr. supra, op blz. 394) heeft deze theorie — historische — waarde als grondslag voor vermogensbelasting.

c) *De te volgen techniek*

Staat men er nochtans op, ondanks de intrinsieke zwakte van de Fundustheorie, deze theorie als rechtvaardiging in te roepen, dan moet de techniek van de V.B. minstens voldoen aan de vereisten opgesomd onder de volgende 3 nummers.

- (*belastingplicht*) De rechtspersonen mogen niet belastingplichtig gesteld worden vermits bij hen geen onderscheid kan gemaakt worden tussen arbeids- en vermogensinkomsten.
- (*belastbare grondslag*) Het probleem van de belastbare grondslag voor vermogensbelasting vertoont twee aspecten: enerzijds dat van de bepaling (de kwalitatieve formulering van het probleem), anderzijds dat van de waardering (de kwantitatieve formulering van het probleem) van de belastbare grondslag.

Inzake de bepaling, kan gesteld worden dat slechts het effectief inkomsten voortbrengend kapitaal in aanmerking genomen mag worden, vermits de

(43) GEPPAART, Ch., *o.c.*, p. 27 vermeldt dat dit de voornaamste reden was waarom de Nederlandse wetgever zich bij de voorbereiding van de wet van 1964 op de vermogensbelasting vooral beroep op de vermogensbezittheorie.

(44) GROSCLAUDE, J., *o.c.*, p. 35.

(45) vgl. met hetgene onder voetnoot (15) werd gezegd.

Fundustheorie een hogere belasting van het vermogensinkomen beoogt (46).

Wat de waardering betreft, dient om dezelfde reden de rendementswaarde van de te belasten vermogensbestanddelen als uitgangspunt genomen; met andere woorden, een zodanige maatstaf dient de vermogensbestanddelen aangemeten dat hij hen rangschikt op een vergelijkende waarde-schaal op basis van hun rendement en niet op basis van een eventuele verkoopprijs.

— (*tarief*) Omdat slechts een hogere belasting van het *vermogensinkomen* beoogd wordt en niet van het gans inkomen, dient in de tarifiering een waarborg ingebouwd die er zorg voor draagt dat de cumulatie van vermogens- en inkomstenbelasting nooit meer dan 100 % van dat vermogensinkomen opsloort (47).

d) *Toetsing aan de gevolgde techniek*

Zowel de Duitse (48) als de Nederlandse (49) wetgever roepen de Fundustheorie in ter rechtvaardiging van de V.B. Beiden falen nochtans waar het betreft het maken van de technische gevolgtrekkingen daaruit.

Zo zijn in Duitsland de rechtspersonen vermogensbelastingplichtig (§ 1, (1) VStRG); zo wordt zowel in Duitsland als in Nederland ook het niet-productieve vermogensgedeelte als belastbare grondslag in aanmerking genomen (§ 18 BewG; artt. 3-4 VBW) terwijl de rendementswaarde («Ertragswert») in Duitsland soms en in Nederland sporadisch (50) de waarderingsmaatstaf ervoor is; zo heeft de in Nederland bestaande cumulatieve beperking (cfr. supra, sub nr. 11) van 80 % betrekking op het globaal inkomen en niet op het vermogensinkomen (art. 14,6° VBW).

De vermogensbezitstheorie

a) *Omschrijving.*

Reeds in 1884 schreef Meyer: «Der charakterische Unterschied zwischen der Wirtschaftlichen Lage desjenigen, der ein Einkommen aus eine Ver-

(46) zo was het in Nederland tot in 1928 (GEPPAART, CH. o.c., p. 7).

(47) Vgl. TIEPELMAN, K., o.c., p. 33 en 41.

ALBERS, W., o.c., p. 24 hij is van mening dat een V.B. gesteund op de Fundustheorie aan twee voorwaarden moet voldoen:

1° Sie muss aus dem Ertrag und nicht aus der Substanz bezahlt werden

2° Der Steuerzahler muss auch der Steuerträger sein (geen afwenteling)

(48) TIEPELMAN, K., o.c., p. 34.

(49) GEPPAART, Ch., o.c., p. 27.

(50) In Duitsland worden landbouwkundig, bosbouwkundig en bebouwd grondvermogen op hun «ertragswert», d.i. netto-rendement, geschat (§ 36, 76, 78-82 BewG).

In Nederland wordt de rendementswaardering slechts sporadisch gehanteerd: bv. voor schatting van incurante aandelen in handen van iemand die geen controleparticipatie heeft (GEPPAART, Ch. o.c., p. 191).

mögensbesitz zieht um denjenigen der es erarbeitet,... (liegt) nicht in der Natur des Einkommens, sondern in der Tatsache des Besitzes selbst (51)». Om het met de woorden van Fux te zeggen, de grondslag van de V.B. ligt niet in de «äusserst variablen Rentabilität des Vermögens» maar wel in het «vermögend oder vermögenlos» zijn (52).

Zich afzettend tegen de Fundustheorie wijzen deze auteurs erop dat de rechtvaardiging voor V.B. niet zozeer gezocht dient te worden in het uit vermogen voortvloeiende inkomen, wel in het vermogen zelf: het is meer bepaald de draagkracht die achter het vermogen schuilgaat die aanzet tot vermogensbelasting. De vermogensbezitstheorie zou dus even goed *vermogensdraagkrachttheorie* kunnen geheten worden.

De Nederlandse Commissie van deskundigen die het wetsontwerp, dat zou leiden tot de nieuwe Nederlandse wet op de vermogensbelasting commentarieerde, waarschuwt ons voor het meerzinnig gebruik van het begrip draagkracht: primair taalkundig betekent het niets anders dan «de capaciteit om — onder andere fiscale — lasten te dragen»; gaat men verder, dan wordt het een «toverwoord» dat aan duidelijkheid alles te wensen overlaat» (53). De Langen noemt draagkracht «de omvang van de bereikbare, individuele, niet voor het levensonderhoud noodzakelijke behoeftenbevrediging» (54).

Het gevolg van de vermogensdraagkracht is een *economische* voor-sprong: «In jedem Fall wird der Vermögende dem Unvermögenden im wirtschaftlichen Existenzkampf um eine Länge voraus sein» (55).

De draagkracht-definitie van De Langen geeft ons twee economische aspecten van het vermogensbezit aan: het vermogen strekt enerzijds tot *behoeftebevrediging*, zodat de vermogende meer niet strikt noodzakelijke behoeften kan voldoen dan degene die enkel van zijn inkomen moet leven; deze omvang, of beter, dit niveau van behoeftenbevrediging is anderzijds slechts 'bereikbaar', wat impliceert dat men het vermogen geheel of gedeeltelijk tot eventuele latere bestedingen kan reserveren (*bestedingsreserve*: (56)), zodat men van de «spaar noodzakelijkheid (m.b.t. het inkomen) ontheven wordt» (57).

Naast deze twee (economische) benuttigingswegen vermeldt Gepaart er

(51) MEYER, R., *Die Prinzipien der gerechten Besteuerung in der neueren Finanzwissenschaft*, Berlin, 1884, p. 326.

(52) FUX, B., *Handbuch der Finanzwissenschaft*, II, Tübingen, 1927, p. 136. (geciteerd bij TIEPELMAN, K., *o.c.*, p. 39).

(53) BRÜLL D.; DROST H.L.; PAULIS H.; VAN SLOOTEN J. en SCHUTTEVAER H., *Rapport van de Commissie voor de Vermogensbelasting*, uitgegeven in de serie «Geschriften van de Nederlandse Vereniging voor de Belastingwetenschap» (nr. 102), Alphen aan de Rijn, 1958, p. 12-13.

(54) DE LANGEN, W.J., *o.c.*, p. 43.

(55) TIEPELMAN, K., *o.c.*, p. 41.

(56) TIEPELMAN, K., *o.c.*, p. 38; GEPAART, Ch., *o.c.*, p. 26; DE LANGEN, W.J., *o.c.*, p. 120; deze laatste spreekt zelfs van een 'calamiteitenreserve', een term die eerder thuis hoort in de Fundustheorie.

(57) Commissie voor de vermogensbelasting (cfr. (53), p. 12-13.

nog een derde, het vermogen is ook een *potentiële bron van inkomensvorming* (58).

Meteen is duidelijk dat het vermogen als factor van draagkracht een *bron van alternatieve aanwendingsmogelijkheden* is (59).

Sommige auteurs spreken ook van een *sociale* voorsprong die het vermogen aan zijn bezitter geeft: «Wealth may give social position, power and influence to its owner» (60).

b) *Kritiek*

Op zich lijkt de vermogensbezitstheorie ons voor weinig kritiek vatbaar. Het vermogen als 'bron voor alternatieve aanwendingsmogelijkheden' (behoeftebevrediging; bestedingsreserve; inkomensvorming) is inderdaad samen met het inkomen en de gezinsgrootte determinerend voor iemands draagkracht (61): hoe groter iemands rijkdom en inkomen, hoe kleiner zijn gezin, des te meer lasten hij kan dragen, des te groter de omvang van de bereikbare behoeften die het levensnoodzakelijke overstijgen.

Daar komt nog bij dat het draagkrachtbeginsel een leidend, zo niet het belangrijkste beginsel van de fiscale wetenschap is (62): de vermogensbezitstheorie lijkt ons een stevig fundament aan V.B. te geven.

c) *De te volgen techniek*

— (*belastingplicht*) De vraag dient gesteld of in hoofde van rechtspersonen van vermogensdraagkracht gesproken kan worden. Weliswaar zal de omvang van het maatschappelijk vermogen van een vennoot indicatief zijn voor haar capaciteit om lasten te dragen. Een consequente opvatting van de vermogensbezitstheorie zal nochtans leiden tot de mogelijkheid van vermogensaantasting door de vermogensbelasting (cfr. infra blz. 401): het systematisch aanvreten van het maatschappelijk vermogen tengevolge van een hoge V.B. en van een — bij hypothese — lage winst zou zeer nadelige gevolgen hebben voor de vennootschap als dusdanig, haar werknemers en haar schuldeisers.

Volgend besluit draagt dan ook onze overtuiging weg. Het vermogen van een rechtspersoon heeft niet dezelfde aard als dat van een natuurlijk persoon. Waar bij de natuurlijke persoon het vermogen bron is van *alternatieve aanwendingsmogelijkheden*, is het bij de rechtspersoon uitermate *doelgebonden aan aanwendingsplichten*: wij bedoelen niet zozeer

(58) GEPPAART, Ch., *o.c.*, p. 36.

(59) *Ibidem*.

(60) HANSEN, B., *o.c.*, p. 4.

(61) DE LANGEN, W.J., *o.c.*, p. 55-59.

(62) DE LANGEN, W.J., *o.c.*, p. 43-145) wijdt er in zijn 'Grondbeginselen' juist 102 pagina's aan.

dat het vermogen van de rechtspersoon gebonden is aan het maatschappelijk doel maar wel dat het maatschappelijk vermogen vóór alles de plicht heeft borg te staan voor de leefbaarheid van het bedrijf, voor het behoud van de werkgelegenheid en voor de rechten van de schuldeisers. Deze plichten wegen zo zwaar dat geen enkele andere last dat vermogen nog mag komen bezwaren.

In die zin is het vermogen van een rechtspersoon fiscaal niet draagkrachtig: naar onze mening vloeit uit de vermogensbezitstheorie dan ook niet voort dat rechtspersonen vermogensbelastingplichtige gesteld mogen worden.

Een opmerking die op de brug zit tussen belastingplicht en belastbare grondslag heeft betrekking op de vrijstelling van de kleine vermogens en de vrijstelling tot een zeker bedrag van de grote vermogens (cfr. supra).

Vrijstellingen kaderen in een theorie die het draagkrachtbeginsel als uitgangspunt neemt. De draagkracht-definitie van De Langen toont dit duidelijk aan: het door hem aangegeven draagkrachtbegrip sluit de 'voor het levensonderhoud noodzakelijke behoeften' uit; slechts het 'surplus' aan bereikbare behoeftenbevrediging is draagkracht. Zo men bijgevolg naar draagkracht wil belasten, moet het niet draagkrachtige vermogensgedeelte van belasting vrijgesteld worden.

— (*belastbare grondslag*) De vermogensbezitstheorie rechtvaardigt V.B. omdat vermogen het individu draagkracht geeft, omdat met andere woorden het vermogen voor zijn bezitter een bron is van alternatieve aanwendingsmogelijkheden. Het weze nochtans duidelijk gesteld dat de V.B. niet gerechtvaardigd wordt doordat het vermogen op één dezer wijzen benut wordt, wel doordat het derwijze kan benut worden.

Dit impliceert meteen dat voor de heffing van V.B. het globale vermogen en niet alleen het produktieve vermogen — dit in tegenstelling tot de Fundustheorie (cfr. supra) — als berekeningsgrondslag in aanmerking dient genomen; het bezit van het vermogen op zich volstaat, ongeacht het feit of dit vermogen produktief, niet produktief of speculatief is (63).

— (*tarief*) Anders dan de Fundustheorie die V.B. ziet als een aanvulling op de I.B., benadert de vermogensdraagkrachttheorie de V.B. als een autonome belasting. Net als inkomen is vermogen een zelfstandige draagkrachtfactor. De vermogensbezitstheorie biedt geenszins een rechtvaardiging voor een lage tarifiering, nog minder voor een cumulatiebeperving van V.B. en I.B. tot 100 % van het vermogensinkomen. Met andere woorden, uit de vermogensdraagkrachttheorie volgt logischerwijze de mogelijkheid, evenwel niet de vereiste, van vermogensaantasting!

(63) TIEPELMAN, K., o.c., p. 40.

Tot besluit van deze uiteenzetting over de te volgen techniek, zouden wij nog even willen wijzen op de onverenigbaarheid van de Fundustheorie en de vermogensbezitstheorie: afgezien nog van het feit dat de Fundustheorie ons überhaupt onaanvaardbaar lijkt, achten wij beide rechtvaardigingstheorieën onverenigbaar omdat de logische gevolgtrekkingen eruit met betrekking tot belastbare grondslag en tarief fundamenteel verschillend zijn.

Grosclaude oordeelt nochtans kernachtig dat Fundustheorie en vermogensbezitstheorie niets anders zijn dan «les deux faces d'un même argumentation», en velen met hem (64); ook de Nederlandse wetgever bezondigde zich bij herhaling (1892, 1915, 1951, 1964) aan, wat De Langen terecht noemt, «dit hinken op twee gedachten» (65).

d) Toetsing aan de gevolgde techniek

Op de belastingplicht voor rechtspersonen en de bepaling van de belastbare grondslag komen wij hier niet terug.

Wat ons vooral intrigeert is het probleem van de tarifiering. Hoger verklaarden wij ons akkoord met De Langen inzake het bestaan van dwingende gronden in ons westers economisch bestel die noopten tot een laag V.B.-tarief dat erop gericht was een aantasting van het vermogen zelf te voorkomen. Onder nr. 42 stelden wij nochtans vast dat uit de vermogensdraagkrachttheorie logischerwijze de mogelijkheid volgde om via een V.B. het vermogen aan te tasten. Hoe deze klaarblijkelijke tegenspraak opheffen?

Een begin van oplossing lijkt ons aanwezig in de primair taalkundige betekenis van het draagkrachtbegrip zoals die geformuleerd werd door de Nederlandse Commissie van deskundigen voor de vermogensbelasting «Draagkracht is de capaciteit om lasten te dragen». Zo men in de gegeven omstandigheden van een westers economisch bestel waar reeds een inkomstenbelasting geheven wordt, oordeelt dat een vermogensbelasting nooit het vermogen zelf mag aantasten, kan men zich de vraag

(64) GROSCLAUDE, J., *o.c.*, p. 44; ook GEPPAART, Ch., *o.c.*, p. 28; ADRIANI P.J.A., *De wetten op de vermogensbelasting en de verdedigingsbelasting*, I, 1935, p. 40 e.v.; DAMSTE, J.H.R., *De wet op de inkomstenbelasting*, 1919, p. 4.

(65) Helaas, De Langen hinkt zelf, zij het niet op twee gedachten dan toch op twee beginselen: in zijn 'Grondbeginselen' verwerpt hij formeel het terzelfdertijd inroepen van beide theorieën, wanneer hij het heeft over het 'object van vermogensbelasting' (*o.c.*, p. 128-130); elders in zijn boek — wanneer hij het heeft over de 'algemene vrijstellingen in de vermogenssfeer' (*o.c.*, p. 54) — grondt hij de V.B. op twee beginselen, nl. het draagkrachtbeginsel en het beginsel van bevoorrechte verkrijging. Dit laatste beginsel definieert hij als volgt: «indien hij het verkrijgen van een bate de verkrijger in een bevoorrechte positie verkeert in vergelijking met anderen, mag een speciale belasting in verhouding tot de grootte van die bate geheven worden» (*o.c.*, p. 146); welke bate kan hier anders bedoeld worden dan het 'in zalig nietsdoen', d.i. op bevoorrechte wijze, verworven vermogensinkomen?

stellen in hoeverre het vermogen in de net aangehaalde betekenis 'fiscaal draagkrachtig' — met andere woorden bij machte om fiscale lasten te dragen — kan zijn?

Het antwoord lijkt ons negatief te zijn, steeds binnen de grenzen van een westers economisch bestel waar reeds een inkomstenbelasting geheven wordt. De vermogensbezitstheorie is aan dat bestel niet aangepast: hij beroept zich op aanwezige draagkracht maar deze draagkracht is in de gegeven omstandigheden niet belastbaar (66). Nu lijkt het ons inherent aan en wezenlijk voor het draagkrachtbegrip dat datgene wat — krachtens de aan het draagkrachtbegrip gegeven definitie — draagkrachtig genoemd wordt, zeker en allereerst in fiscaal opzicht draagkrachtig is. 'Fiscale draagkracht' enerzijds en 'draagkracht' anderzijds zijn misschien geen synoniemen, het eerste is in elk geval een substantieel bestanddeel van het tweede.

Ons besluit kan aldus geformuleerd worden. Niemand kan de belastingplichtige dwingen zijn V.B.-schuld te voldoen met (aantasting van het) vermogen; het is het goed recht van de belastingplichtige dit met inkomen, bij voorkeur zelfs met vermogensinkomen, te doen. Wanneer men echter van overheidswege systematisch en doelbewust tracht te voorkomen dat de belastbare grondslag voor vermogensbelasting (het vermogen zelf nl.) identiek zou worden aan de 'betalingsbron' ervan, onder andere door een laag tarief en door een cumulatiebeperking, is het niet logisch de vermogensdraagkracht in te roepen om een supplementaire last op het inkomen te leggen via een vermogensbelasting (62).

Weliswaar is de vermogensbezitstheorie op zich waardevol. Vanaf het ogenblik nochtans dat elke aantasting van het vermogen uit den boze is, verliest zij haar adequatie zelfs wanneer, en dit is belangrijk, men theoretiseert vanuit de hypothese dat geen I.B. zou geheven worden. Deze theorie zou dus even goed onbruikbaar zijn als men de kwestie ter discussie stelde of de V.B. al dan niet boven de I.B. moet verkozen worden: immers, ook bij een keuze voor V.B. zou in ons westers economisch bestel het verbod van vermogensaantasting onvoorwaardelijk voorop staan.

De controletheorie

a) Omschrijving

Met een parafrase op een bekend spreekwoord zou het vermoeden 'waar er vermogen is, is er inkomen' de grondgedachte van de voorstanders van

(66) Anders: DE LANGEN, W.J., *o.c.*, p. 125-126. Hij oordeelt dat zijn dwingende gronden volstaan om te rechtvaardigen dat de «aanwezigheid van draagkracht en het leggen van een last op die draagkracht hier geen zins samenvallen».

(67) Wij vinden De Langen bijgevolg inconsequent als hij enerzijds beweert dat inkomen en draagkracht door velen ten onrechte geïdentificeerd worden (*o.c.*, p. 57 en p. 129) waar hij anderzijds stelt dat de fiscale last die weegt op het vermogen nooit zo zwaar mag zijn dat het inkomen tekort zou schieten om deze last, samen met degene die op het inkomen zelf weegt, te dragen (*o.c.*, p. 125-126).

de vermogensbelasting om reden van haar fraude-bestrijdend aspect, vrij goed kunnen verwoorden. Het geloof in deze controlefunctie is bij sommigen, waaronder niet in het minst Frank (68), zeer groot: al kan de V.B. zelf dan niet veel geld in het laatje brengen, haar invoering zou de noodzakelijkheid van een algemeen vermogenskadaster met zich brengen; dit vermogenskadaster zou de ontduiking van inkomstenbelasting fel bemoeilijken, want 'waar vermogen is, is inkomen'.

Het argument van het vermogenskadaster wint nog aan aantrekkelijkheid als men weet dat juist de hoogste inkomensklasse in de grootste mate roerend inkomen voor de fiscus verborgen houden (69). Overigens, ook belastingen als successie- en registratierechten, meerwaardenbelasting en B.T.W. zouden meer in overeenstemming met de werkelijkheid kunnen geïnd worden bij een grotere transparantie van het vermogen (70).

b) *Kritiek*

Men moet alleszins een kosten-baten analyse maken: de administratieve onkosten die bij de inrichting van een vermogenskadaster — dat hoe dan ook dient opgericht bij invoering van een V.B. — meebrengt moeten opwegen tegen de opbrengst van die V.B. (71).

Men kan zich overigens de vraag stellen naar de causaliteitsband tussen vermogensbelasting en vermogenskadaster: met andere woorden moet je een vermogensbelasting invoeren alvorens je een vermogenskadaster kan oprichten? Het feit dat wij in België een kadaster hebben voor onroerende goederen en toch geen vermogensbelasting (72) is een eerste aanwijzing in de richting van een negatief antwoord. Zo we het begrip vermogenskadaster even verruimen tot andere controlemiddelen, kunnen we met Van Houtte beamen (73) dat er van dergelijke causaliteitsband geen sprake kan zijn: zo bestaat in België de roerende voorheffing (art. 164 e.v. W.I.B.), in Frankrijk het couponborderel en in het V.K. het nominatief aandeel, hoewel deze landen geen vermogensbelasting kennen.

Men hoede zich trouwens voor te hoog gespannen verwachtingen ten aanzien van dit vermogenskadaster. Ondanks het feit dat men over gespecialiseerde diensten zou beschikken die zich voornamelijk bezig houden

(68) FRANK, M., *L'introduction...*, *Cah. Ec. de Brux.*, 1978, p. 418.

FRANK, M., *La fraude fiscale en Belgique*, Brussel, 1977, p. 55.

(69) FRANK vermeldt in het onder vorige noot vermeld artikel (p. 420) dat in 1970 10% van de Belgen 77% van de roerende inkomstenbelasting ontdoken.

(70) FRANK schat in datzelfde artikel (p. 420) de meeropbrengst op ettelijke tientallen miljarden.

(71) In Duitsland schat men de administratieve onkosten op 10% van de opbrengst van de V.B.; België heeft dit voor dat men reeds een kadaster voor onroerende goederen heeft. (72) De imputatie van een kadastraal inkomen aan de onroerende goederen en de belasting daarvan in de I.B. staat nochtans gelijk met een vermogensbelasting in de mate de eigenaar geen geldelijke inkomsten uit dat onroerend goed trekt.

(73) VAN HOUTTE, J., Het probleem van een vermogensbelasting in België, *Documentatieblad*, november-december 1978, p. 127.

met het opsporen van roerende vermogensbestanddelen, valt nog af te wachten of dit uiteindelijk meer resultaat zou opleveren dan de roerende voorheffing. Daar de ontduikingsmogelijkheid het grootst is bij buitenslands roerend kapitaal (vgl. art.. 167-168) W.I.B.), zal het vermogenskadaster slechts efficiënt werken op OESO- of E.E.G.-vlak, temeer daar het invoeren van een vermogensbelasting een kapitaalvlucht met zich zou kunnen brengen (74).

Tot slot wijzen wij op de omkering van de doel-middelen verhouding die hier plaats heeft: waar vermogensbelasting het doel en vermogenskadaster het middel was, wordt hier vermogenskadaster het doel en vermogensbelasting het middel. Begrijpe wie kan!

c) en d) Te volgen techniek en toetsing aan de gevolgde techniek

Hiervoor zij verwezen naar hetgene gezegd werd onder het nr. 50 en het nr. 52.

De correctietheorie

a) Omschrijving

De naamgeving aan deze theorie is van onze hand; toch drukt zij vrij goed uit wat Grosclaude als volgt omschrijft: «On appellera subsidiaire l'impôt sur la fortune qui se propose de combler les failles dans la technique de l'impôt sur le revenu, de frapper donc les éléments de richesse qu'un impôt exclusivement assis sur le revenu n'atteindrait pas» (75).

Het ligt met andere woorden in de bedoeling van deze auteur de V.B. te laten fungeren als een aanvulling op de I.B.: aanvulling die erop gericht zou zijn de leemten van de I.B. te verhelpen, haar falen te corrigeren. Het stuit Grosclaude tegen de borst dat de niet-monetaire inkomsten in de I.B. onbelast blijven. Zowel de materiële als de intellectuele inkomsten blijven vrij van I.B.; eerder dan deze inkomsten te imputeren (vgl. het Belgische kadastraal inkomen van de eigenaar bewoner) in de I.B., kunnen zij onrechtstreeks getroffen worden door de V.B. Zo zouden niet strikt (monetair) produktieve vermogensbestanddelen die de bezitter toch een materieel (bv. een yacht) of een intellectueel (bv. een schilderij) inkomen verschaffen belast worden. Niet iedereen is het eens met deze visie (cfr. infra, sub nr. 57).

b) Kritiek

Eerst en vooral zij opgemerkt dat dit geen omvattende theorie is die een V.B. in haar geheel kan rechtvaardigen evenmin als de controletheorie dat

(74) Zelfs Frank geeft dit toe in (68) vermelde artikel (p. 421).

(75) GROSCLAUDE, J., *o.c.*, p. 44.

naar onze mening is. Controle op en correctie van een I.B. zijn eventueel bijkomende functies van een V.B. maar niet haar hoofddoelen.

Het zou trouwens zinloos zijn een V.B. in te voeren om in de leemten van de I.B. te voorzien als een andere belasting hiervoor over meer geëigende middelen beschikt. Als bijvoorbeeld de I.B. de latente of zelfs de gerealiseerde meerwaarden onbelast laat, dan is een vermogenswinst- of vermogensaanwasbelasting een meer geschikt correctie-instrument dan de V.B.

c) De te volgen techniek

Hier is vooral relevant de vraag naar het type vermogenswaardering dat in dergelijke visie logischerwijze moet aangewend worden. Vermits men «le revenu consistant en jouissance» (76) en niet de bron van het inkomen zelf wil treffen, zou de rendementswaarde en niet de verkoopwaarde de maatstaf moeten zijn voor vermogenswaardering. Hoe echter het rendement meten van een vermogensbestanddeel dat enkel niet-monetaire inkomsten voortbrengt? Courtois schrijft hierover: «La technique fiscale ne peut être qu'étrangère à de tels éléments incommensurables, imperceptibles» (77).

d) Toetsing aan de gevolgde techniek

De techniek van rendementswaardering (cfr. supra, op blz. 397) wordt zelden toegepast, zeker waar het vermogensbestanddelen betreft die enkel niet-monetaire inkomsten voortbrengen.

De herverdelingstheorie

a) Omschrijving

Over de feitelijke spreiding van de vermogens werd reeds gepubliceerd, zowel in België (78) als in het buitenland (79), zij het met vertraging; dit zou, volgens Praet, te wijten zijn aan «l'emprise exercée par la théorie

(76) COURTOIS, P., *L'imposition des plus-values*, Paris, 1978, p. 4.

(77) Ibidem.

(78) VUCHELEN, J., Het gezinsvermogen 1952-1971, *Cah. Ec. de Brux.*, 1973, p. 523 e.v. PRAET, P. en WALRAVENS, J., La distribution de patrimoine des particuliers en Belgique (1969), *Cah. Ec. de Brux.*, 1978, p. 341 e.v.

VANISTENDAEL, F. en VERHE, W., *Vermogensverdeling*, referaat VI op het Veertiende Vlaams Wetenschappelijk Economisch Congres (30.3.'79) over Inkomens- en Vermogensverdeling.

(79) BABEAU, A. en LE MOIGNE, J., *Comparaison internationale de la croissance et de la distribution des patrimoines*. La Distribution, CREP, II, Parijs, februari 1978.

STIGLITZ, J.E., Distribution of Income and Wealth along individuals, *Econometrica*, 1969, p. 37 e.v.

ATKINSON, A.B., *Unequal Shares Wealth in Britain*, Londen, 1974.

keynesienne qui accorde la primauté aux relations existant entre les flux, tels que les revenus, la consommation et la formation de capital» (80). Wat er ook van zij, een ruimere consensus groeide rond twee vaststellingen: primo, de vermogens zijn ongelijk verdeeld (81); secundo, de ongelijkheid van deze spreiding is scherper dan bij de inkomsten (82). Illustratief moge zijn dat 10% van de Belgische bevolking 54,9% van het totale vermogen in handen heeft en dat 1% — die in deze 10% begrepen zijn — van diezelfde bevolking 25,3% van datzelfde vermogen concentreert (83). Vanuit welzijnsmaximerend standpunt kan het probleem van de herverdeling van vermogens *economisch* als volgt geformuleerd worden: zo het individuele nut *onder andere* (84) functie is van het vermogen, wordt het grensnut kleiner naarmate het vermogen groter wordt; vermits het algemeen welzijn functie is van de graad van bevrediging van *alle* individuen, kan men het maximeren door zoveel mogelijk individuen min of meer tevreden te stellen; de aangewezen manier schijnt het wegnemen van vermogen daar waar het grensnut nog slechts klein is en het toevoegen ervan daar waar het grensnut groot is (85).

De vraag naar de middelen om de vermogensherverdeling te realiseren is een *economisch-politieke* vraag. Zij kan het best beantwoord worden aan de hand van de determinanten van de bestaande vermogensverdeling: het (eventuele) beginvermogen van elkeen is afhankelijk van het erfrecht, de huwelijksgewoonten, demografie en fiscaliteit; het aangroeien van dit beginvermogen of het vormen van nieuw vermogen, kortweg de «Neubildungsmöglichkeit» (86), is afhankelijk van het samenspel van factoren als arbeidsinkomsten, vermogensinkomsten spaarneiging en fiscaliteit, die op hun beurt dan weer met talloze andere factoren oorzakelijk verband houden (87).

Al de niet fiscale factoren in deze causaliteitsband zijn weliswaar in mindere of meerdere mate beïnvloedbaar, maar wij zullen ons beperken tot de jaarlijkse V.B. als instrument tot vermogensherverdeling.

(80) PRAET, P., en WALRAVENS, J., La distribution..., *Cah. Ec. de Brux.*, 1978, p. 341.

(81) FRANK, M. en WALRAVENS, J., L'introduction..., *Cah. Ec. de Brux.*, 1978, p. 416; zij geven volgende cijfers (tussen haakjes steeds de percentages van het totale vermogen in het bezit van 10 resp 1% van de bevolking van dat land): Canada (53,9%;...); V.S. (...; 23,8%); Frankrijk (50,2%; 18,0%); V.K. (67,8%; 28,1%).

(82) idem, p. 409.

(83) cfr. (81).

(84) HANSEN, B., *o.c.*, p. 5-11; hij stelt dat in de nutsfunctie drie determinanten dienen, opgenomen te worden, nl. inkomen, vermogen en vrije tijd zodat $U=U(Y,W,L)$ waarbij Y =income, W =wealth, L =Leisure; in dergelijke optiek, goedgekeurd door Frank (*Cah. ec. de Brux.*, 1978, p. 411) moet ook de vraag gesteld worden naar een «additional leisure tax» (Hansen, B., *o.c.*, p. 8).

(85) vgl. PESTIEAU, P., Distribution et taxation optimales de la richesse, *Cah. Ec. de Brux.*, 1978, p. 393.

(86) ALBERS, W., *o.c.*, p. 30.

(87) VANISTENDAEL, F., en VERHE, W., *o.c.*, VI, 22-44.

b) *Kritiek*

De economische theorie inroepen om de herverdeling van de vermogens via een vermogensbelasting te bepleiten lijkt alsnog voorbarig: de grootheid vermogen heeft immers in de neo-klassieke economische modellen als produktie, sparen en groei haar juiste plaats nog niet gevonden. Pogingen daartoe werden nochtans reeds ondernomen, onder andere door Pestieau in zijn recent artikel «L'insertion des patrimoines dans la théorie économique»: enerzijds betoogt Pestieau dat «les concepts de patrimoine, richesse et capital sont à la fois omniprésents fondamentaux dans la théorie économique» maar anderzijds erkent hij dat «leur contenu reste imprécis et varie souvent selon le context» (88).

Van deze onduidelijkheid overstappen naar een normerende theorie over de optimale verdeling en belasting van de vermogens lijkt ons, leken op het economisch terrein, ietwat gewaagd, maar noch Frank, noch Pestieau schijnen hierin graten te zien: immers, «si l'on quitte l'analyse positive pour les jugements de valeur, on ne peut s'empêcher d'être frappé par l'importance de la concentration» (89); trouwens, «il serait impensable de vouloir attendre une réponse claire et nette de la théorie économique..., avant de mettre en place des instruments susceptibles d'assurer une plus grande égalité dans la distribution de la fortune des particuliers» (90); overigens, ook op het vlak van de optimale verdeling en belasting van inkomsten is men «toujours au stade des tâtonnements» (91).

Trouwens, welke is die optimale verdeling? Zelfs zo een algehele egalisering van de vermogens mogelijk mocht zijn, zou dit alle individuen niet bevredigen (92). In het raam van de eerder reeds vermelde nutstheorie blijkt immers duidelijk dat de individuele indifferentiecurven steeds verschillen: ook de economische theorie kan het subject niet objectiveren.

c) *De te volgen techniek*

Een vermogensbelasting die vermogens wil herverdelen moet vermogens aantasten: hiervoor lijkt een hoog tarief ons onontbeerlijk. Het argument van Frank als zou een V.B. met laag tarief op onrechtstreekse wijze bijdragen tot een vermogensherverdeling doordat zij de fraude van successierechten, registratierechten en meerwaardenbelasting ondervangt met een vermogenskadaster (93), lijkt ons ongegrond.

«Bovendien is de werking zelfs van een zware vermogensbelasting eenzijdig»

(88) PESTIEAU, P., L'insertion..., *Bulletin de Documentation*, nov.-dec. 1978, p. 7.

(89) idem, p. 13.

(90) FRANK, M. en WALRAVENS, J., L'introduction..., *Cah. Ec. de Brux.*, 1978, p. 416.

(91) idem, p. 410.

(92) PESTIEAU, P., Distribution et..., *Cah. ec. de Brux.*, 1978, p. 393.

(93) FRANK, M. en WALRAVENS, J., L'introduction..., *Cah. ec. de Brux.*, 1978, p. 420.

dig, omdat zij alleen de overheveling van privé-vermogen naar de overheid waarborgt maar geenszins de waarborg biedt dat min vermogenden ook daadwerkelijk meer vermogen zullen verwerven», schrijven Vanistendael en Verhé (94).

De overheid moet bijgevolg haar beleid inzake (oude) vermogensafroaming en (nieuwe) vermogensvorming zeer omzichtig en selectief voeren; immers, de bestaande «structure de base tient entièrement dans le fait que les avantages des plus fortunés assurent le bien-être aux moins fortunés, c'est-à-dire qu'une baisse de leurs avantages rendrait les moins fortunés encore plus mécontents qu'ils ne le sont actuellement» (95). Men zou aldus van de regen in de drop raken.

d) Toetsing aan de gevolgde techniek

Een vermogensbelasting kan slechts herverdelend werken als ze budgettair iets te betekenen heeft. In het begin van dit hoofdstuk zagen wij nochtans dat een V.B. in ons westers maatschappijbestel noodzakelijkerwijze een laag tarief moest heffen om reden van drie dwingende gronden. Het absolute verbod van vermogensaantasting dat door de economische wetmatigheid wordt opgelegd maakt de herverdelings-theorie onwerkzaam. Meteen kan de vraag gesteld worden hoe de economische theorie er enerzijds op kan aandringen dat vermogens zouden herverdeeld worden (cfr. supra) als zij anderzijds de onmisbare voorwaarde voor die herverdeling, namelijk vermogensaantasting, onvervulbaar maakt (cfr. blz. 390-391).

Deze klaarblijkelijke incoherentie doet nogmaals uitkomen dat de grootheid vermogen haar plaats vooralsnog niet gevonden heeft in de klassieke economische modellen (cfr. blz. 407): het lijkt ons onverantwoord vanuit dit — wat Frank noemt — «stade des tâtonnements» ingrijpende beleidsmaatregelen als een V.B.-heffing te treffen (96).

(94) VANISTENDAEL, F., en VERHE, o.c., VI, 70.

(95) RWALS, J., *Economic Justice*, Londen, 1973, p. 328.

(96) Een trapsgewijze verhoging van de successierechten zou althans een meer geschikte maatregel zijn om vermogensherverdeling te bekomen. Ondanks de talrijke bezwaren tegen dergelijke maatregel die vergelijkbaar zijn met degene die wij hadden tegen een hoge V.B. (cfr. supra, op blz. 390-391), heeft een verhoging van de successierechten drie voordelen op de invoering van een hoge V.B.:

1° «elle ne concerne que la richesse transmise par un disparu, ce qui la rend à certains égards plus légitime» (PESTIEAU, P., *Distribution...*, Cah. Ec. de Brux., 1978, p. 399).

2° Für die Herstellung gleicher Startchancen, die unter dem Gesichtspunkt des Leistungswettbewerbs sehr erwünscht ist, eignet sich deshalb weniger die laufende Vermögenssteuer als vielmehr die beim Übergang des Vermögens an die Erben erhobene Erbschaftsteuer» (ALBERS, W., o.c., p. 51)

3° In de limiet zal men tenderen naar een egalisering van de beginvermogens; gedurende iemands leven wordt de Neubildungsmöglichkeit van vermogen nochtans niet geremd, wat beter kadert in een economische groepipolitiek dan een hoge V.B.

De vermogensbelasting als produktiviteits-'incentive'

a) Omschrijving

Uitgaande van het zogenaamde Malthusiaanse effect van de inkomstenbelasting en van de Franse «impôt sur les bénéfiques industriels et commerciaux», stelt Allais hun vervanging voor door een vermogensbelasting op de fysieke (= lichamelijke) goederen, desgevallend gepaard gaande met een bestedingsbelasting (97).

Zijn argumentatie kan grosso modo als volgt weergegeven worden. De inkomstenbelasting en zeker de winstbelasting penalizeren degenen die hard werken of die een bedrijf efficiënt en rendabel laten functioneren; verdient men daarentegen door eigen luiheid weinig of beheert men een bedrijf op onkundige wijze zodat het verlieslatend wordt, dan wordt men daarvoor beloond vermits men weinig of geen belasting hoeft te betalen. Een V.B. zal deze klaarblijkelijke ongelijkheid voor de belasting uit de weg ruimen. Iedereen wordt belast op het geheel van fysieke goederen dat hij bezit ongeacht het feit of dit nu inkomen of winst oplevert of niet: «L'impôt sur le capital constitue une prime à la production et une pénalité pour le propriétaire inefficace» zodat «cet impôt favoriserait l'accession des élites à la fortune et par la même au pouvoir économique» (98). Vermits de kapitalen in de handen zouden overgaan van hen die ze efficiënt weten te gebruiken, zou de V.B. een einde maken «aux féodalités ploutocratiques» (99).

b) Kritiek

Deze theorie opteert voor een afschaffing van de inkomstenbelasting. Bij de inleiding van dit hoofdstuk merkten wij op dat een dergelijke theorie, hoewel op zich niet oninteressant, niet is aangepast aan het actuele Belgische fiscale stelsel noch aan dat van de ons omringende landen die naast de I.B. een lage V.B. kennen. Dit alles geeft aan deze theorie een utopisch karakter. Op de voorpagina van Allais' artikel en boek staat dan ook te lezen: «Cette étude est dédiée aux réformateurs sociaux de tous les temps et à leurs adversaires...»

Hoger vermeldden wij reeds dat een theorie als de vermogensbezitstheorie even goed onbruikbaar is wanneer men de vraag stelt naar de rechtvaardiging van een V.B. naast een I.B. als naar de rechtvaardiging van een V.B. alleen: het verbod van vermogensaantasting stond in beide gevallen deze theorie in de weg (cfr. blz. 403).

(97) ALLAIS, M., L'impôt sur le capital, *Droit social*, 1966, (sept.-okt.) p. 470 e.v. ALLAIS, M., *L'impôt sur le capital et la réforme monétaire*, Paris, 1977. In de volgende voetnoten wordt verwezen naar het artikel en niet naar het boek.

(98) ALLAIS, M., art.cit., p. 502.

(99) Ibidem.

Hier haalt Allais juist liberale economische gedachten aan om die eventuele vermogensaantasting te rechtvaardigen. De enige hoop die men Allais dan ook kan geven is dat wat vandaag onhaalbaar lijkt, morgen voor de hand kan liggen.

c) De door Allais voorgestelde techniek en kritiek daarop

Allais stelt een V.B.-tarief voor van 2 à 2,5%.

Waar men zou verwachten dat elk erfelijk voordeel in dergelijk systeem zou geweerd worden omdat daardoor «les capables» soms moeten wijken voor «les fils à papa», schijnt Allais die mening niet toegedaan. Welintegendeel, want hij staat een afschaffing van de successierechten voor omdat de nalaatbaarheid («les possibilités de transmettre ses biens à ses enfants») de produktiviteit meer zou stimuleren dan het vooruitzicht op eigen consumptie (100).

Waarom wil Allais alleen de lichamelijke goederen belasten? Allicht lenen juist deze goederen zich het meest tot niet-produktiviteit en speculatie, maar uiteraard produktieve immateriële goederen zoals aandelen vereisen van de kleine aandeelhouder weinig meer creativiteit dan een niet rendabel stuk grond van zijn eigenaar vraagt.

Doorslaggevend voor Allais is meer dan waarschijnlijk dat de aandelen risicodragend zijn zodat het niet belasten ervan produktiviteits- en investeringsstimulerend werkt: maar voert men dan in naam van deze produktiviteit en in naam van de leuze «la compétence au pouvoir» geen nieuwe ongelijkheden voor de belasting in? Allais voorvoelt dit als hij verantwoordend stelt dat de vermogensbelasting «tendrait à supprimer les inégalités artificielles pour leur substituer les inégalités vraies» (101).

4. Synthese

Uitgangspunt

Geen der reeds besproken theorieën vermocht ons binnen het bestaande economisch en fiscaal bestel een rechtvaardiging voor vermogensbelasting te geven.

De twee voornaamste vereisten waaraan een valabele rechtvaardiging moet tegemoetkomen zijn ons inziens de volgende: primo, deze theorie moet rekening houden met de premisse van een hoge inkomstenbelasting; secundo, zij moet oog hebben voor het verbod van vermogensaantasting en dus een laag tarief impliceren.

(100) *ibidem*.

(101) *ibidem*.

Enkel de pragmatische 'surtaxtheorie' voldoet naar onze mening aan deze vereisten (102).

De surtaxtheorie

Deze theorie vertrekt vanuit de realiteit: de belastingplichtige zal zijn V.B.-schuld bij voorkeur voldoen met vermogensinkomen, of althans, zo dat inkomen niet toereikend is, met ander dan vermogensinkomen. Met andere woorden een vermogensbelasting met een relatief laag tarief wordt een onrechtstreekse inkomstenbelasting: ondanks het feit dat het vermogen belastbare grondslag blijft, is het het vermogensinkomen dat, vermits de belastingplichtige bij voorkeur dat inkomen aan de betaling van de V.B.-schuld affecteert, onrechtstreeks en overigens een tweede maal belast wordt!

Deze gelijkstelling van vermogensbelasting met *onrechtstreekse* - dit wil zeggen het inkomen wordt belast via de V.B. — *en supplementaire* — dit wil zeggen dubbele I.B. — *inkomstenbelasting*, geeft ons de kans terug een beroep te doen op het draagkrachtbeginsel, dat ons onmisbaar schijnt voor de rechtvaardiging van een directe belasting: het vermogensinkomen is immers, net zoals het globale inkomen, draagkrachtig; de 'draagkracht' van het vermogen wordt in dergelijke optiek bepaald door de draagkracht van het eruit voortvloeiende inkomen.

Zetten we vervolgens de stap van realiteit naar theorie.

Eerder (cfr. supra, blz. 396) verwierpen wij de Fundustheorie omdat hij V.B. rechtvaardigde vanuit het gefundeerde vermogensinkomen en niet vanuit het vermogen zelf. Het zou dan ook fout zijn een theorie uit te werken die V.B. rechtvaardigt vanuit een draagkrachtig vermogensinkomen: weliswaar staat het draagkrachtig karakter van vermogensinkomen, en dit in tegenstelling tot het gefundeerd karakter ervan, buiten kijf maar toch hapert er iets aan de theorievorming als V.B. *alleen* gerechtvaardigd zou worden vanuit het karakter van het inkomen ervan. Immers, op dezelfde plaats, stelden wij dat, als een belasting niet vanuit zichzelf gerechtvaardigd kon worden, zij nutteloos was in de mate aan haar doelstellingen niet voldaan kon worden door andere bestaande belastingen (cfr. ook op blz. 405).

De surtaxtheorie, die de V.B. niet vanuit zichzelf rechtvaardigt, kan echter, in sommige omstandigheden, steun vinden in een externe factor die de draagkracht van het vermogensinkomen ter rechtvaardiging komt aanvullen: «Um z.B. aus politischen, psychologischen und steuertechnischen Gründen die Progressionssätze der Einkommenssteuer nicht weiter anspannen zu müssen, wird eine Vermögenssteuer mit optisch niedrigen

(102) een gelijkaardige gedachtengang zal men vinden bij TIEPELMAN, K., (*o.c.*, p. 41-44); Tiepelman ontwikkelt de surtax-gedachte slechts omdat de door hem nochtans geaccepteerde vermogensbezitstheorie geen belasting- of tariefgrens inhoudt.

Sätzen die Einkommenssteuer unterstützen und indirekt auch weiter deren Progression verschärfen können» (103).

Zo wordt de V.B. een «surtax», een «Ergänzungssteuer», ingevoerd omdat de I.B. haar uiterste grens had bereikt (= externe factor) en zodoende aan de doelstelling van verhoging van de staatsinkomsten niet meer kon voldoen, ingevoerd dus «mehr aus praktischen als aus theoretischen Gründen» (104).

Aldus voldoet deze surtaxtheorie aan de eerste boven gestelde vereiste: zij houdt rekening met, vloeit zelfs voort uit de premisse van een hoge I.B. Dergelijke 'surtax', ingevoerd omdat de I.B. haar uiterste grens heeft bereikt, gaat uit van de — eerste — vooronderstelling «dass zwischen Einkommenshöhe und Vermögenshöhe eine stark positive Korrelation besteht» (105). Een tweede vooronderstelling waarop deze 'surtax' zich baseert is dat een groot vermogen een grote 'draagkracht' heeft, met andere woorden een draagkrachtig vermogensinkomen voortbrengt.

Dat de eerste vooronderstelling niet steeds met de werkelijkheid strookt is duidelijk. Voor degene die een groot inkomen en een klein vermogen heeft is er niets aan de hand: de waardering van het vermogen zal dit duidelijk doen blijken, zodanig dat de door de V.B. verscherpte progressiviteit van de I.B. hem niet of nauwelijks treft. Erger is diegene er aan toe die een groot vermogen heeft en enkel daaruit een inkomen trekt dat relatief laag ligt in verhouding tot andere globale inkomens: hij zal de verscherpte progressiviteit dubbel zo zwaar aanvoelen.

Bij de tweede vooronderstelling «handelt es sich mehr oder weniger um eine Fiktion die um so problematischer wird, je mehr die Vermögenssteuerbelastung steigt» (106); immers, het vermogen is in economisch opzicht geen homogeen geheel: het éne vermogensbestanddeel is 'draagkrachtiger', steeds in de betekenis van 'inkomstenproduktiever' (cfr. supra, blz. 411), dan het andere. De eigenaar van 14 ha verpacht weideland (waardering: 1 miljoen frank per ha) zou allicht veel meer inkomsten trekken indien hij deze 14 miljoen had belegd in een effectenportefeuille. Rekening houden met deze oneindig variërende produktiviteit van het vermogen, hetzij door een gedifferentieerd V.B.-tarief hetzij door een adequate — dit wil zeggen aan de specificiteit van elk vermogensbestanddeel aangepaste — waarderingsmethode van de belastbare grondslag, is ondenkbaar want praktisch niet realiseerbaar: bijgevolg is er alle reden om het V.B.-tarief laag te houden.

Absolute grens — al wordt de draagkracht reeds eerder overschreden (cfr. supra, blz. 398) — is in elk geval het V.B.-tarief dat ertoe zou leiden dat het vermogensinkomen niet meer zou volstaan om *zowel* dat gedeelte van de I.B. te betalen dat kan toegerekend worden aan het inkomen uit

(103) TIEPELMAN, K., *o.c.*, p. 42.

(104) *ibidem*.

(105) *ibidem*.

(106) *idem*, p. 41.

vermogen als de V.B. zelf: deze grens wordt gerechtvaardigd vanuit de optiek dat de vermogensbelasting een onrechtsreeks *inkomsten*belasting is die het *vermogen* tot belastbare grondslag neemt; wordt die grens overschreden, dan is er «Substanzbesteuerung» (107), ook al kan de belastingplichtige nog zijn globaal inkomen aanspreken om de V.B.-schuld te voldoen vooraleer hij het vermogen zelf aantast.

Zo is meteen aan de tweede boven gestelde vereiste voldaan: de absolute tariefgrens opgelegd door de logica van de surtaxtheorie enerzijds, de onvolmaaktheid van diezelfde surtaxtheorie tengevolge van het niet correleren van groot vermogen met draagkrachtig vermogensinkomen anderzijds, impliceren noodzakelijkerwijze een laag V.B.-tarief.

Besluit

Uiteindelijk hebben wij een werkelijkheidsgetrouwe rechtvaardigings-theorie gevonden die bij machte is een vermogensbelasting te rechtvaardigen in het technisch kleedje dat haar noodzakelijkerwijze wordt aangepast door de westerse economische wetmatigheid.

Men zal ons misschien verwijten dat wij de technische 'conditiones sine qua non' (hoge I.B.; laag V.B.-tarief) hebben vooropgezet om dan op zoek te gaan naar een passende rechtvaardiging, zodat deze laatste toch weer a posteriori kwam (vgl. supra, blz. 388).

Ter weerlegging dit: als de Belgische fiscus morgen, ten einde raad bij zijn zoektocht naar nieuwe middelen, aan de wetgever een V.B. voorstelt van bijgevolg 0,5%, dan zal hij allerlei veredelde motieven inroepen die erg zullen gelijken op de theorieën die wij bespraken op blz. 393 tot en met 408. De ware reden zal nochtans zijn dat hij de tarieven van personenbelasting en vennootschapsbelasting niet meer durft aanschroeven. Bijna zeker zal de verantwoordelijke minister dan in de Memorie van Toelichting bij het wetsontwerp iets schrijven in deze zin: «Het vermogensinkomen is weliswaar niet draagkrachtiger dan het arbeidsinkomen maar een zwaardere belasting ervan ligt in een maatschappij die streeft naar een grotere sociale rechtvaardigheid voor de hand» (108).

Wij moeten nochtans toegeven dat de 'surtaxtheorie' het pragmatische resultaat is van intellectueel weinig bevredigend kunst- en vliegwerk: het gaat hier «um eine rohe Form der Einkommensbelastung, die in de Theorie auf Ablehnung stossen muss» (109).

(107) *ibidem*.

(108) De toenmalige en huidige Minister van Financiën Gaston Geens maakte trouwens een opmerking pro fiscale discriminatie van arbeids- en vermogensinkomsten op het debat door de C.V.P.-jongeren georganiseerd op 14 november 1978 over 'De crisis van de Openbare Financiën' (deelnemers: Min. Geens, Prof. V. Van Rompuy, Prof. M. Frank, Oud-minister van Financiën Vleric, Prof. P. De Grauwe).

(109) TIEPELMAN, K., *o.c.*, p. 44.

Trouwens, dergelijke V.B. die niets anders is dan een indirecte I.B. «lässt sich von einer nach *äusseren Merkmalen* erhobenen Einkommenssteuer nicht mehr unterscheiden» (110). Van Houtte roept dan ook verontwaardigd uit dat de vermogensbelasting een «antiquiteit, een stuk fiscale archeologie, een primitieve benadering van de fiscale draagkracht» is (111). Wordt ook in fiscale zaken antiek opnieuw mode?

(110) *idem*, p. 45.

(111) VAN HOUTTE, J., Het probleem van een vermogensbelasting in België, *Documentatieblad*, nov.-dec. '78, p. 125.